

ზაზა სხირტლაძე, ჯულია ბენიძე

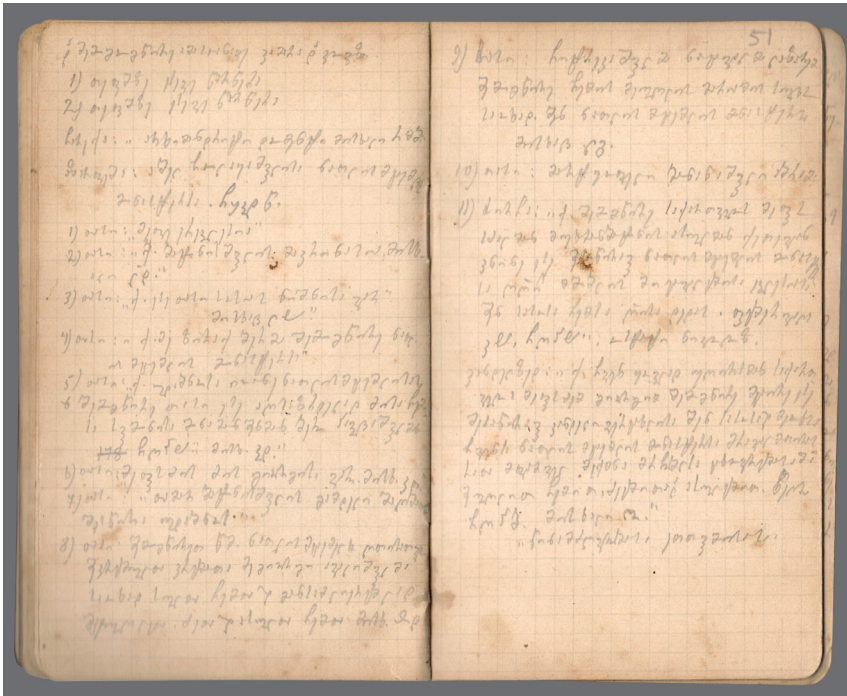
უცნობი მასალები გარეჯის მრავალმთის წმ. იოანე ნათლისმცემლის მონასტრისა და მისი სიძველეების შესახებ პოლიევქტოს კარბელაშვილის პირად არქივში

დეკანოზ პოლიევქტოს კარბელაშვილის (1855-1936) პირად არქივში, რომელიც საქართველოს საისტორიო ცენტრალურ არქივშია დაცული, სწავლული სასულიერო პირის მრავალმხრივი მოღვაწეობის ამსახველ მასალებს შორის მოიპოვება გარეჯის მრავალმთის მონასტრებისა და სიძველეთა აღწერილობები.¹ ამ მასალების მიხედვით, 1885 წლის მიწურულს თბილისის ქალთა საეპარქიო სასწავლებლის ღმრთისმშობლის ტაძრად მიყვანების ეკლესიიდან საგარეჯოს წმ. სვიმეონ მესვეტის ეკლესიაში გადაყვანილი დეკანოზი პოლიევქტოსი გარეჯის უდაბნოს პირველად ორიოდ თვის შემდეგ, მომდევნო წლის 4 თებერვალს ეწვია მიზნით — აღენუსხა მრავალმთის სამონასტრო გაერთიანების იმხანად მოქმედი კერების წიგნთსაცავებში დაცული ხელნაწერები და შეედგინა კატალოგი.

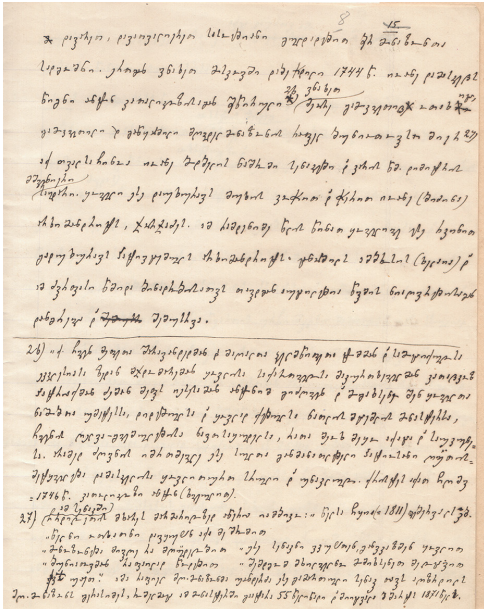
პირველად ეს კატალოგი გაზეთ „ივერიის“ 1886 წლის 24 ივლისის 159-ე ნომერში გამოქვეყნდა.² საკმაოდ ვრცელი, ას ათი ხელნაწერის აღწერილობის მომცველი, ნუსხა წმ. დავითის ლავრის მდიდარი წიგნთსაცავის მხოლოდ ნაწილს მოიცავდა. დეკანოზი პოლიევქტოსი აღნიშნავდა, რომ დროის უქონლობის გამო ვერ მოახერხა იმ ნაბეჭდი წიგნების აღწერა, რომელთა რიცხვიც ორჯერ აღემატებოდა ხელნაწერი წიგნებისას. მის მიერ შედგენილი მოკლე აღწერილობები მოიცავს ინფორმაციას ხელნაწერი წიგნების რაობის, ზომის, მასალის, გვერდების რაოდენობის, დამწერლობისა და თარიღის შესახებ (ცხადია, თუკი ასეთი მონაცემები შემორჩენილი იყო).

¹ დეკანოზ პოლიევქტოს კარბელაშვილის მოღვაწეობისა და საქართველოს სიძველეების აღნუსხვა-კვლევასთან დაკავშირებული მისი ნაშრომების შესახებ იხ.: ტოგონიძე, მაჩუროშვილი, დეკანოზი პოლიევქტოს კარბელაშვილი, გვ. 17-18; კარბელაშვილი, მაცხოვრის ტაძრის წინამძღვარი პოლიევქტოს კარბელაშვილი, გვ. 26-27; ტოგონიძე, ძმები კარბელაშვილები.

² კარბელაშვილი, კატალოგი დავით გარესჯის უდაბნოს ძველის ხელთნაწერის წიგნებისა, შედგენილი 4 თებერვალს 1886-ს წ., გვ. 3-4.

სურ. 1. დეკანოზ პოლიევქტოს კარბელაშვილის უბის წიგნაკი. გარეჯში მოგზაურობის აღწერა, საქართველოს ეროვნული არქივი, ფონდი 1461, საქმე №48

სურ. 2. დეკანოზ პოლიევქტოს კარბელაშვილის ნარკვევი გარეჯში მოგზაურობის შესახებ, საქართველოს ეროვნული არქივი, ფონდი 1461, საქმე №59

კატალოგში წარმოდგენილ ხელნაწერთაგან ოცდაორი ეტრატზე ყოფილა ნაწერი, დანარჩენი — ქალაღდზე. გარდა შინაარსობრივი თუ მხატვრული ღირებულებებისა, უმეტესი მათგანის ფურცლებზე შესრულებული ყოფილა მრავალი მნიშვნელოვანი ანდერძ-მინაწერი, რომელთაგან დეკანოზ პოლიევქტოსს მხოლოდ ნაწილის გადმონერა მოუხერხებია. ეს მასალები იმავე გაზეთის ფურცლებზე მოგვიანებით, 1889 წლიდან, დროდადრო ქვეყნდებოდა.¹ აღსანიშნავია, რომ კატალოგში №1-ით შესული მოხატული სახარება, დათარიღებული 1070 წლით, არის სამხრეთ საქართველოში გადანერილი წყაროსთავის პირველი ოთხთავი (საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, ხელნ. A-98),² რომლის ერთ-ერთი ადრეული აღწერილობა სწორედ პოლიევქტოს კარბელაშვილს ეკუთვნის.

წმ. სვიმეონ მესვეტის ეკლესიაში სამთვიანი მსახურების შემდეგ დეკანოზი პოლიევქტოსი გურჯაანის წმ. იოანე ნათლისმცემლის ეკლესიაში განამწესეს. სწორედ გურჯაანში მოღვაწეობის პერიოდში მიუბრუნდა იგი რამდენჯერმე გარეჯის მონასტრებს და მის სიძველეებს.

1893 წელს, პოლიევქტოს კარბელაშვილი დაინტერესდა გარეჯის მრავალმთის წმ. დავითის ლავრაში დაცული სიგელ-გუჯრებით. ნათელი იყო, რომ გარეჯში დაცული მდიდარი მასალის შესწავლა არა მხოლოდ შეავსებდა ქვეყნის ისტორიის ცალკეულ მონაკვეთებს და დიდ სამსახურს გაუწევდა ისტორიკოსებს, არამედ საშუალებას მისცემდა მკითხველს, შეეცნო ის მნიშვნელობა, რაც გარეჯის უდაბნოს საუკუნეების განმავლობაში ჰქონდა ქართველთა ცხოვრებაში.

მონასტერთა სამონესეო განწესების, ისევე როგორც მეფეების, მღვდელმთავრებისა თუ სხვა პირთა მიერ მრავალმთის სასულიერო კერებზე ზრუნვის ამსახველ საისტორიო დოკუმენტებს პოლიევქტოს კარბელაშვილმა დაურთო შენიშვნები; მანვე პარალელური მასალის მოხმობითა და გათვალისწინებით შეადგინა გარეჯის უდაბნოს წინამძღვართა სია და ყოველივე ეს იმავე წელს გაზეთ „ივერიის“ თოთხმეტ ნომერში გამოაქვეყნა.³

წმ. დავით გარეჯელის ხსენების დღესასწაულზე, 1895 წელს, მღვდელი პოლიევქტოსი კიდევ ერთხელ ეწვია გარეჯს. იმავე წელს გამოქვეყნებულ საგაზეთო წერილებში იგი აღწერს წმ. დავითის საფლავის თაყვანსაცემად მისულ მლოცველთა მსვლელობას მრავალმთის წმ. დავითის ლავრისკენ.⁴

¹ კარბელაშვილი, საისტორიო და საბიბლიოგრაფიო მინაწერები დავით გარეჯის უდაბნოს ტყავზედ ნაწერის ხელ-ნაწერებისა, „ივერია“, 1889, №26, გვ. 2-3; №28, გვ. 3; №30, გვ. 3; №32, გვ. 2-3.

² ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, A კოლექცია, I, გვ. 448-449.

³ ცხვილოელი, დავით გარეჯის უდაბნოს გუჯრები.

⁴ ცხვილოელი, დავით გარეჯის უდაბნოში.

ამ მასალების გარდა, პოლიევქტოს კარბელაშვილის საველე უბის ნიგნაკებში დაცულია მის მიერ გარეჯის რამდენიმე მონასტერში გადმოღებული ლაპიდარული წარწერები, ეკლესია-სამლოცველოთა მოკლე აღწერილობები და მონაცემები იქ დაცული სიძველეების (მათ შორის — სინმინდეების) შესახებ.

გურჯაანის წმ. იოანე ნათლისმცემლის ეკლესიაში პოლიევქტოს კარბელაშვილი კიდეც სამი წელი აგრძელებდა მსახურებას. 1898 წლის 14 ივლისს იგი ინიშნება თბილისის ანჩისხატის ეკლესიის წინამძღვრად. აქედან მოყოლებული მის პუბლიკაციებში აღარ ჩანს მასალები გარეჯის მრავალმთის მონასტრებისა და სიძველეების შესახებ.

პოლიევქტოს კარბელაშვილის პირად არქივზე მუშაობის პროცესში, საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში მისი მოგზაურობის ამსახველი მასალების დაჯგუფებისას, გამოვყავით გარეჯის მრავალმთის სამონასტრო გაერთიანების შესახებ არსებული ის ჩანაწერები, რომლებიც თავის დროზე ჟურნალ-გაზეთების ფურცლებზე არ მოხვედრილა. ასეთი მასალები დეკანოზ პოლიევქტოსის პირადი ფონდის (№1461) ორ საქმეშია დაცული. ესენია:

სურ. 3. წმ. იოანე ნათლისმცემლის მონასტრის საერთო ხედი სამხრეთ-აღმოსავლეთიდან, თ. ქიუნეს ფოტო, 1913 წ.

სურ. 4. წმ. იოანე ნათლისმცემლის მონასტრის სამრეკლო. დ. ერმაკოვის ფოტო, 1880-იანი წლები

საქმე N48 (უბის წიგნაკები სხვადასხვა ხასიათის ისტორიული ჩანაწერებით, ქართულ და რუსულ ენებზე, ავტოგრაფი, უთარილო) — შესულია წარწერების (მათ შორის — ეპიტაფიების) გადმონაწერები, მოხატულობათა აღწერები, ჩანახატები, აგრეთვე საარქივო (უმთავრესად საქართველო-იმერეთის სინოდის კანტორის) დოკუმენტებიდან ამონერილი ინფორმაცია გარეჯის სამონასტრო ცხოვრების შესახებ (სურ. 1). ამ მასალის უმეტესი ნაწილი უთარილოა, თუმცა ერთსა და იმავე პერიოდში ჩანერილი მასალების გარჩევა მაინც შესაძლებელია. აღსანიშნავია, რომ ისინი ერთმანეთს თანმიმდევრულად არ მიჰყვება — მოთავსებულია სხვადასხვა ფურცელზე, რომელთა შორის ჩართულია სხვა მასალებიც.

სურ. 5. წმ. იოანე ნათლისმცემლის მონასტრის ეზოს ცენტრალური ნაწილი, ხედი აღმოსავლეთიდან თ. ქიუნეს ფოტო, 1913 წ.

საქმე N59 („მრავალ მთის უდაბნოებში“, ავტოგრაფი, უთარილო) — მთლიანად გარეჯის სამონასტრო გაერთიანებას ეთმობა. ავტორი ვრცლად აღწერს მომლოცველებთან ერთად მის მოგზაურობას მარტყოფიდან მრავალ-მთის უდაბნომდე, სახელდობრ წმ. იოანე ნათლისმცემლის მონასტრამდე.

სურ. 6. წმ. იოანე ნათლისმცემლის მონასტრის ეზოს ცენტრალური ნაწილი, ხედი აღმოსავლეთიდან, თ. ქიუნეს ფოტო, 1913 წ. დეტალი

ამ მგზავრობის დროს მას აღუწერია მონასტრის სამლოცველოები, მოხატულობები, აღუწუსხავს ლაპიდარული და ფრესკული წარწერების ნაწილი, იმჟამად იქ დაცული საეკლესიო სინმინდებები მათზე არსებული წარწერებით. ჩანაწერებს ერთვის მრავალმთის წმ. იოანე ნათლისმცემლის მონასტრის წინამძღვართა ნუსხა 1639 წლიდან 1840-იან წლებამდე (სურ. 2).

როგორც ზემოთ აღინიშნა, ქვეყნის სხვადასხვა კუთხეში პოლიევქტოს კარბელაშვილის მოგზაურობებთან და მის მიერ სიძველეების აღწუსხვა-შესწავლასთან დაკავშირებული საარქივო მასალების უმეტესობა უთარიღოა. ეს ეხება გარეჯის მრავალმთის სამონასტრო გაერთიანების შესახებ არსებულ ჩანაწერებსაც. გამონაკლისია მხოლოდ საქმე N48, სადაც მითითებულია ჩანაწერების შესრულების დრო — 1914 წლის 23-24 ივნისი. ამასთან დაკავშირებით საგულისხმოა ის გარემოება, რომ საქმე N59-ში გაერთიანებული მასალების მიხედვით მომლოცველთა ჯგუფმა მღვდელ პოლიევქტოსის მონაწილეობით გარეჯისკენ მსვლელობა დაიწყო მარტყოფიდან; შესაბამისად სავარაუდოა, რომ პოლიევქტოს კარბელაშვილი გარეჯს კიდევ ერთხელ უნდა

სურ. 7. წმ. იოანე ნათლისმცემლის
მონასტერი. სტელა წმ. ევსტათე პლაკიდას
ნადირობის გამოსახულებით

სწევოდა მაშინ, როცა იგი მარტყოფის
მაცხოვრის ხელთუქმნელი ხატის ეკლესი-
ის წინამძღვარი იყო, სახელდობრ, 1908-
1918 წლებში.

ორივე საქმეში ფანქრით და შავი ფე-
რის მელნით ნაწერი ტექსტი ზოგ შემთხ-
ვევაში გადახაზულია; ადგილ-ადგილ ჩა-
მატებულია აბზაცები და სქოლიოები. ეს
იმაზე მეტყველებს, რომ ავტორი მის მიერ
თავმოყრილ მასალებს გამოსაცემად ამზა-
დებდა. ჩანს, რომ გარეჯში მოგზაურობის
პერიოდში მას თან ჰქონდა ის უბის წიგ-
ნაკი, რომელიც საქმე N48-შია დაცული,
ხოლო შემდგომ, მასალების გამოსაცემად
მომზადებისას, საველე ჩანანერები გადაუ-
წერია ცალკე ფურცლებზე, რომლებიც
შესულია საქმე N59-ში. ამ მხრივ ისიცაა
ნიშნული, რომ საქმე N59-ში ტექსტს
აქვს სათაურიც — „მრავალ მთის უდაბ-
ნოებში“.

მარტყოფიდან გარეჯამდე, სახელდობრ წმ. იოანე ნათლისმცემლის
მონასტრამდე მოგზაურობის აღწერა თავისი ქარგით გარკვეულწილად თანა-
გვარია იმ ნარკვევისა, რომელიც 1895 წელს გარეჯისკენ მსვლელობას და
მრავალმთის წმ. დავითის ლავრაში აღსრულებულ მსახურებასა და გამარ-
თულ დღესასწაულს აღწერს.¹ ამასთანავე, ეს ნარკვევი წინაზე ბევრად უფრო
დატვირთულია რადგან მასში მოიზოვება მოკლე მითითებები სასულიერო
კერის (ამ შემთხვევაში წმ. იოანე ნათლისმცემლის მონასტრის) სიძველეების
— ეკლესია-სამლოცველოებისა და სენაკების, მოხატულობების, ჯვარ-ხატე-
ბის, საღმრთისმსახურო თუ სამეურნეო ჭურჭლის თაობაზე, წარწერებითურთ
(სურ. 3).

ნარკვევი ცოცხლად და ემოციურად გადმოსცემს ჯგუფის მსვლელობას
მრავალმთის სამონასტრო გაერთიანების ერთ-ერთი უძველესი და უდიდესი

¹ ცხვილოელი, დავით გარეჯის უდაბნოში, 1895.

კერისკენ: მგზავრობის აღწერაში, ბუნების მხატვრულ და ემოციურად დატვირთულ დახასიათებასთან ერთად ჩართულია ადგილობრივი ტოპონიმები (მათი ნაწილი დღეს დაკარგულია); ცალკეულ ადგილებთან დაკავშირებით ავტორი მსჯელობს მათ იმჟამინდელ სამეურნეო-სოციალურ მდგომარეობაზე, აგრეთვე მათთან დაკავშირებულ წარსულ მოვლენებზე. პირველწყაროს მნიშვნელობას იძენს ავტორის მიერ აღწერსხული მონაცემები. ასეთთა რიგისაა კომპლექსის კარიბჭის რკინის კარის წარწერა, ცნობები სანინამძღვრო პალატზე და მის აღმშენებლებზე (სავარაუდოდ, აღმდგენ-განმაახლებლებზე) — ბოდბელ მიტროპოლიტ იოანესა¹ და წმ. დავითის ლავრის წინამძღვარ არქიმანდრიტ იოანეზე (სურ. 4-6);² ავტორის ყურადღება მიუქცევია მონასტრის კოშკს,³ მთავარი ეკლესიის შესასვლელში არსებულ სტელას წმ. ევსტათეს ნადირობის ამსახველი რელიეფით (სურ. 7);⁴ განსაკუთრებით საგულისხმოა მოკლე მითითებები მონასტრის მთავარი ეკლესიისა და მისი მხატვრობიდან დარჩენილი ფრაგმენტების შესახებ — საქართველოს სამეფო კარის წარმომადგენელთა სახეების გამაერთიანებელ იმ ვრცელ საქტიტორო რიგში, რომელიც ტაძრის ჩრდილოეთ და დასავლეთ კედლებზეა წარმოდგენილი, დასახელებულია დავით IV აღმაშენებელი (1089-1125), დემეტრე I (1125-1156), გიორგი III (1156-1184), თამარი (1184-1210) (სურ. 8).⁵ აღწერიდან ცნო-

¹ ბოდბელი მიტროპოლიტი იოანე მაყაშვილი (1743-1837) — XVIII საუკუნის მეორე ნახევრისა და XIX საუკუნის პირველი მესამედის ცნობილი საეკლესიო მოღვაწე. 1770-იან წლებში იგი გარეჯის მრავალმთის წმ. იოანე ნათლისმცემლის მონასტერში მთავარდიაკვნად მსახურებდა. გარეჯში იოანე ბოდბელის საქტიტორო მოღვაწეობასთანაა დაკავშირებული 1817 წელს აგებული სათავდაცვო კოშკი (Чубинашвили, *Пещерные монастыри Давид Гареджи*, გვ. 115-116, ტაბ. 31, 32); კომპლექსის დასავლეთ ნაწილში არსებული მისი სენაკი გამოირჩევა ხუროთმოძღვრული გადანყვევითა და მხატვრული გაფორმებით (Чубинашвили, *Пещерные монастыри Давид Гареджи*, გვ. 114-115, ტაბ. 29, 36/4; ბულია, თუმანიშვილი, დავით გარეჯის მონასტრები. ნათლისმცემელი, ბერთუბანი, გვ. 22, სურ. გვ. 17-ზე, 84-ზე და 85-ზე).

² არქიმანდრიტი იოანე ჯორჯაძე, ენისელთ მოურავის, გივის ძე — წმ. დავითის ლავრის წინამძღვარი 1736-1763 წლებში; იმავდროულად, 1740-1751 წლებში იყო ნეკრესელი, ხოლო შემდგომ, 1751-1763 წლებში — ბოდბელი ეპისკოპოსი. იხ. ლომინაძე, *ქართული ფეოდალური ურთიერთობის ისტორიიდან*, გვ. 150-151.

³ იხ. ზემოთ, შენ. 8.

⁴ სტელა გადმოტანილი იქნა საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმში; ამჟამად ინახება მუზეუმის ქვის ფონდში. Чубинашвили, *Хандиси*, გვ. 90-93; *ქართული წარწერების კორპუსი*, ლაპიდარული წარწერები, I, გვ. 114-115, სურ. 41, ტაბ. 26.

⁵ ამ სამეფო საქტიტორო რიგის შესახებ იხ.: Алибегашвили, *Светский портрет в грузинской средневековой монументальной живописи*, გვ. 40-41; სხირტლაძე, *სამეფო კტიტორული პორტრეტი გარეჯის ნათლისმცემლის მონასტერში*, გვ. 96-110; სხირტლაძე, *კვლავ ნათლისმცემლის საკტიტორო გამოსახულებების შესახებ*, გვ. 108-113; Вольская, *Росписи Пещерных монастырей Давид-Гареджи*, გვ. 145-146; Skhirtladze, *Les portraits de l'église principale du monastère Natlismsemeli a Garedja*, გვ. 5-14; Eastmond, *Royal Imagery in Medieval Georgia*, გვ. 124-141, სურ. 60-64; ბულია, *ისტორიულ პირთა გამოსახულებები „ნათლისმცემლის“ მონასტრის საკრებულო ტაძარში*, გვ. 168-202.

ბილი ხდება, რომ მთავარი ეკლესიის გარდა კანკელი ჰქონია სამკვეთლოს საკურთხეველსაც — ქვისა, მოხატული.

წინამდებარე პუბლიკაციაში იბეჭდება დეკანოზ პოლიევქტოს კარბელაშვილის მიერ გამოსაქვეყნებლად მომზადებული ტექსტი (საქმე N59). მას ბოლოში ერთვის მრავალმთის უდაბნოში მოგზაურობისას მის მიერ გაკეთებული, დღემდე გამოუქვეყნებელი მოკლე ჩანაწერები (საქმე N48), რომლებიც პუბლიკაციისთვის გამიზნულ ტექსტში არ ყოფილა შეტანილი.

დეკანოზი პოლიევქტოს კარბელაშვილი

მრავალ მთის უდაბნოებში

ჩვენ, ქართველებს, საზოგადოთ ერთი დიდი სატკივარი დაგვჩემდა ამ ასიოდენლის შემდეგ: ჩვენი ქვეყნის წარსული, ავ-კარგი, ადგილ-მდებარეობა და სხვა არ ვიცით; ამ მხრივ სხვა ერების წარსული და მათი ქვეყნების გეოგრაფია უკეთ ვიცით. მაგ., ვინ იცის ქართლ-კახეთში, ყარაიაზედ მდებარე ძველი უდაბნოები — დავით გარეჯისა და ნათლის მცემლისა, რა აუარებელს და ფასდაუდებელ საუნჯეებს წარმოადგენენ ქართველი ერის კულტურისა? ჩვენის თითქო საეროთ გადაქცეული დაუდევრობით გველუბება დიადი მამაპაპათაგან ნაანდერძევი სამკვიდრებელი და სამაგიეროს რას ვაკეთებთ? არაფერს. ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, მარტო დღევანდელი დავით გარეჯის უდაბნო თავის თერთმეტი განყოფილებით მთელ საქართველოს წარსულ დიდებასა და შემძლეობას თვალ წინ გვიყენებს, ძველი საქართველო აქ ისევ ცოცხალია და სხივმოსილი. ეს უდაბნო ცხოველი ხატებაა იერუსალიმის საბას ლავრის და სხვა მონასტრებისა. დღეს მე ამ უდაბნოს გავერანება კი არ მათირებს, მე მანუხებს ჩვენი ძლიერი, ფრთებშესხმული დაუდევრობა, რომელმაც ლამის არის სრულიათ ამორეცხოს ქართველების გულიდგან სიყვარული სამშობლოს წარსული დიდებისა და იმდროინდელი ნაანდერძევის საგანძურისა... დავით გარეჯის უდაბნო ხომ წმიდათა-წმიდაა ქართველის ერისა, მაგრამ მნახველი არა ჰყავს დღეს, თავს არავინ იცხელებს, რომ მოვიდნენ და თავის თვალით იხილონ ძველი საქართველო და მისი კულტურა, იხილონ ეს ჭეშმარიტი „სავანე გმირთა“ და მათი ნამოქმედარი!...

ესრეთი მწარე ფიქრებით ამ ერთის თვის წინათ მოველაპარაკე ჩემს ორიოდ მეგობრებს და ჩემი თქმა უნაყოფოთ არ დაშთა: 23 ამა ივნისს ს.

მარტყოფში შეიკრიბნენ დილის ექვს საათზედ მღ. პ. კარბელაშვილთან: მღ. იოანე თუშმალიშვილი, პეტრე ნიკოლოზის ძე ჭილაშვილი, ტრიფონ მერაბის ძე პანჯავიძე, გიორგი კარბელაშვილი, გრიგოლ ნავროზაშვილი, გიორგი ებიტაშვილი, სიმონ ჭილაშვილი, პეტრე ჭილაშვილი, ლადო ჩიტრეკაშვილი, ალექსი მათიაშვილი, ივანე ბანეთიშვილი, ანდრია ნიკოლიშვილი, მიხეილ ახალკაციშვილი, სამფსონ კეჟერაშვილი, იასონ ჭილაშვილი. ეს თექვსმეტი ცხენოსანნი გავემგზავრენით მარტყოფიდგან ჩვენ მამაპაპათა სისხლით მორწყულ ველ-მინდვრებისაკენ. პირობა დავდეთ გზა-გზა მოგვეგონებინა, სადაც რა ამბავი მოხდა უნინ, მეტადრე ერეკლე მეფის დროს. [გავიარეთ] „უღლევარი“, საცხენისის ხევი, გადავედით ჭიაფერას ფერდობზედ და ლეკის ღელეს ბოლოზედ.⁽¹⁾ ჩავიარეთ ვაზიანზედ.⁽²⁾ აქ უშნო ბლულით მძიმეთ მიგოგავდა კახეთის გზის ორთქლმავალი ხუთი საბარგო ვაგონით. უნდა მოგახსენოთ, რომ ქალაქიდგან სართის ქალამდე 36 ვერსტია და ამ მანძილზედ უხერხულათ გაყვანილს შარა გზას გააყოლეს რკინის გზაც. მეტათ სამწუხაროა, რომ მარტყოფს — ნორიოს, ახალსოფელს — საცხენისს — ნასომხარს — მულანლოს — უჯარმას — ხაშმს ამოდენა სოფლებს ასე აუქციეს ეს გზა და უსარგებლოთ გახადეს მათთვის...

ვაზიანიდგან გავემართენით ქაცნიანისაკენ და „მაყვლის წყაროზედ“ შევწყაყრდით. იქნებოდა ათი საათი, რომ დიდ ქაცნიანის წყლიდგან კახაბრიანთ გორებში გავედით. ამ მანძილზედ მეტათ საცოდავ სურათ[ს] წარმოგვიდგენდა მინდორი: ნახნავ-ნათესი ძალიან მცირე მოსავალს უბრუნებს პატრონებს, არსად ბალახი არამცთუ გასათიბი, არამედ საძოვარიც კი, ხანგრძლივის გვალვებისა გამო. ჩავუარეთ მარჯვნივ ქვა-კაცს, მიჯნაა მარტყოფისა, სართიქალისა და დემურჩისალისა. ერთი საათის შემდეგ გადავედით ახაშნის ხევის წყალზედ. აქ ცოტა ხანს შევასვენეთ ცხენები, რადგან მეტათ ოღრო-ჩოღრო სავლელი გვექონდა: ხან დავეშვებოდით დაქანებულ ფერდობზედ, ხან ავემართებოდით. გავსნიეთ მალლობ ვაკეზედ, საიდგანაც მარჯვნივ ასე თექვსმეტიოდ ვერსტის მანძილზედ მიიზღაზნებოდა ჩვენი საყვარელი მტკვარი. გაღმიდამ გარკვევით მოჩანდა იაღლუჯა,⁽³⁾ სოღალული, იმის ქვევით ყაზახი, ხოლო მარცხნივ — მთაგორიანი და ბალახოვანი სუჰყულიანი.⁽⁴⁾ აქედგან ცოტა ოდნათ სამხრეთ-აღმოსავლეთისაკენ ვქენით პირი, რაკი მრავალმთის ორი უმაღლესი კლდოვანი ქედები დავინახეთ. ადგილ-მდებარეობა უფრო ვაკდებოდა თან და თან და ბოლოს გავედით უშველებელს ყარაიის უდაბურ მინდორზედ, მაღლიანის წვიმებისაგან მშვენიერი ბალახით შემოსილიყო. ვისაც გული ერჩოდა, აფრინეს ცხენები და დიად სურათს წარმოადგენდა თექვსმეტი ცხენოსანის ხმაურობა, სიცილ-ყიჟინი, ცხენთა ფრუტუნ-ჭიხვინი: სად კურდღელი წამოხტა, სად მელა; გველხოკერა და გველი ერთი ვაი-ვაგლა-

ხით მიეშურებოდნენ აქეთ-იქით დასამალათ, ფრინველის ხსენება არსად იყო. ბოლოს, ასე შუადღის უკან, ორ საათზედ კარგათ გავარჩიეთ საყარაულო კოშკი ნათლისმცემლის უდაბნოსი და თვით სამონასტრო შენობანი, მერცხლის ბუდეებისავით კლდეებზედ მიკრულნი; ყველამ მოვიხადეთ ქუდი, გამოვისახეთ სასოებით პირჯვარი და სიმღერა-გალობით მწყობრათ გავემართეთ დანარჩენ გზასა. ასე მიუახლოვდით მონასტერსა, საიდგანაც გამოიფინა კარგა ბლომათ ხალხი.

ჩამოვხდით ცხენებიდგან და შევედით მშვენიერ ოთხკუთხ კოშკ ქვეშ შემავალ რკინაგადაკრულ კარის ბჭეში.⁽⁵⁾ სუფთა ეზოში გრილოდა: ჩრდილოვანი უზარმაზარი ხართუთა და სხ. ხეხილი ამშვენებენ კლდოვან მონასტერსა. მარცხნივ კლდეში გამოკვეთილ ეკლესიაში შედის კარები, მის დასავლეთით — სატრაპეზო პალატში. ეზო სწორეა და რამდენიმე მიცვალებულის საფლავის ქვებია აქა-იქ. თვით ეზო ხელოვნურია, როგორც მთელი მონასტერიც. თითქმის რვა საყენის სიმაღლე გოდოლ-ზღუდეა ამოტანილი დაბლა კლდეებზედ და მერე მოზიდული მიწით გავაკებული. აღმოსავლეთით კარია გარეთ გამავალი. ტრაპეზსა და კარის ბჭის შუა დაკიბული ბილიკი ადის მალლა, უფრო გრძელს და ფართო ეზოში. აქედგან პატარა ვიწრო კიბეებით ადიან მალლა კლდეში გამოკვეთილ ბერ-მონაზონთა სადგომ ოთახებში. მარჯვნივ კი ასავალია ვრცელ სანინამძღვრო სახლში, რომელიც ოსტატურათ გადმოდგმულია ზედ საყდარზედ ავდრისა და წვიმის ნიაღვრებისაგან დასაფარავათ. სანინამძღვრო სახლს კიდევ ზედ გადმოდგმული აქვს დაფარებული აივანი ოთახებით, იოანე ბოდბელისა (მაყაშვილის) და ბიძინა არხიმანდრიტისა (ჯორჯაძის) შრომილნი. აქედგან დიადი გადასახედავია სამხრეთის მხრივ, ყარაიის მინდორი, მტკვარი, იაღლუჯის მთა, ბორჩალო, სოლალუდი, თბილისი და მთაწმიდის მამა დავითის საყდარი მშვენივრათ იხილვებიან; ღამე განათებული თბილისი ხომ სასიამოვნო საყურებელია. მალლა კლდის მწვერვალზედ დასავლეთისაკენ მამაცურათ ამართულია მშვენიერი მრგვალი საყარაულო ციხე, სიმაღლით რვა საყენი, შიგა და შიგ მომწვანო ქაშანურის აგურის საღებებით შემოვლებული ისე, როგორც ბოდბის წმ. ნინოს ტაძრის დასავლეთის მხარე. დაბლა ეზოდგან ამ ციხეში დაკიბული გვირაბი ადის; რამდენიმე ჩვენი მგზავრნი ავიდნენ და მალლა ციხიდგან, დასტკბნენ ოთხივ-მხრივ დიდს მანძილზედ სანახაობითა.⁽⁶⁾

ჩვენ გავეშურენით ტაძრის სანახავათ. ეზოდგან შევედით კლდეში გამოკვეთილ ეკვდერში.⁽⁷⁾ აქედგან მარჯვნივ კიბით ახვალთ წმ. დიმიტრის პატარა საყდარში. აქ მარჯვნივ ორი უცნობი წინამძღვრის საფლავი ეტყობა (იქნებ მღვდელთმთავრებისაა?). ამ ეკვდერის ძველი მოხატულობიდგან ცოტალაა დარჩომილი. დიდის საყდრის კარების თავზედ მაცხოვარია და მარჯვნივ

კაცის სიმაღლეზედ ექვსი წმ. მოციქულნი, დანარჩენი ექვსი მეორე მხარეს იქნებოდა წინათ, მაგრამ ეხლა თეთრათ გალესილია მთელი ეკვდერივით. შვევდით ტაძარში. აქ ერთი მიხედ-მოხედვა გაჩვენებთ ქრისტიანობის პირველ საუკუნის ნაშთს მთლათ კლდეში გამოკვეთილს, სიგრძით ასე თვრამეტს არშინს, სიგანით რვა. ტაძარი მთლათ მოხატულია, ზოგი ფერადი ნამლები ცოტა გახუნებულა, მაგრამ მეტათ მშვენიერი სანახავია: საკურთხეველის თაღში მაცხოვარია გამოხატული — გარსშემო მალლა წინასწარმეტყველებით, შემდეგ მოციქულებით, დაბლა მღვდელთმთავრებით. მალლა თაღზედ მეორეთ მოსვლაა დახატული; დასავლეთ კედელზედ მხატვრობა გადასულია, მაგრამ ჩრდილო-დასავლეთ მხარეს დაბლა კარგათ ეტყობა საქართველოს მეფენი — წმ. დავით აღმაშენებელი, დიმიტრი, გიორგი III და თამარ მეფე. ამა ტაძრის საუკეთესო სამკაულს შეადგენს მხატვრობის შემდეგ საუცხოვო კანკელი შაბაქათ ნაკეთები ალაბასტრისაგან, დიდის ხელოვნებით გაკეთებული. ოთხი რიგი ხატები ტილოზედაა დახატული და მერე დაკრული თავ-თავის ადგილას. ამ ოთხ რიგში დაბლა ხატებია ფრიად საინტერესო, იგინი წარმოადგენენ იოანე ნათლისმცემლის ილუსტრაციას, რაც კი სახარებაშია ნათქვამი: მიდგომა ზაქარიასი და ელისაბედისი (მარცხენა ხელი-ხელთ უჭირავთ ჩამორთმეული), დადუმება ზაქარიასი, ელისაბედის მიერ მოკითხვა მარიამისა, შობა ნათლისმცემლისა, ნადიმი იროდისა და სხ.

შემავალი კარის პირდაპირ ჩრდილოეთისაკენ არის გამოკვეთილი ვრცელი სალარო, ამის აღმოსავლეთით ვრცელივე სამკვეთლო მშვენიერი ქვის კანკელით, მთლათ მოხატული. ამ სამკვეთლოდგან არის მხოლოთ საკურთხეველში შესავალი, რადგან მარტო აღსავლის კარია კანკელში დატანებული. ეს ამოდენა ნაშრომი ჩვენი ძველი ბერ-მონაზონებისა სახეა იერუსალიმის საბას ლავრის საყდრისა, რომლის დამაარსებელი წმ. საბა კაბადუკიელი ქართველი იყო და პირველიდგანვე ქართველი ბერ-მონაზონები აქ მრავალნი მოღვაწეობდნენ. ესრეთი მსგავსება შენიშნა რუსის ცნობილმა მოგზაურმა ა. ნ. მურავიევმა 1846 წ.

ნათლის მცემლის უდაბნოში ბევრი აღარა მოიპოვება ძველი დროდს შეწირულ ნივთთაგან. უძველესი ხატი ნათლისმცემლისაა, გახიზვნის დროს დაკარგული და გომბორზედ ნაპოვნი მეთვრამეტე საუკუნეში.⁽⁸⁾ დანარჩენი ნივთნი შემონირულ არიან XVIII საუკუნეში და შემდეგაც. ტრაპეზის ჯვარნი⁽⁹⁾ ბევრია; ბარძიმ ფეშხუმი რამდენიმეა⁽¹⁰⁾ და ყოველივე სახმარი იარაღი მრავალია. აქვეა წარწერიანი ხატები — მაცხოვრისა და ღმრთის მშობლისა.⁽¹¹⁾ მრავალ ვერცხლეულში ჩვენ ვნახეთ წარწერით — ორი საზედაჲ ჩარექა, ათი თასი, ერთი კანდელი, ერთი სირჩა-ბარძიმი.⁽¹²⁾

დავიარეთ, დავათვალიერეთ სასოებიანი გულდადებით ბერ მონაზონთა სადგომნი. ერთგან ვნახეთ მოსკოვში დაბეჭდილი 1744 წ. იოან დამასკელის წიგნი ანტონ კათალიკოზისაგან შეწირული.⁽¹³⁾ ვნახეთ მეორე გამოკვეთილი ოთახიც და განყოფილი მღვდელმონაზონის რაფიელ ბუნიათოვის მიერ.⁽¹⁴⁾ აქ თვალსაჩინოა იოანე ბოლბელის ნაშრომი სენაკები და კარის წმ. დიმიტრის მშვენიერი საყდარი. ყოველი ესე დაუხურავს მუხის კოჭით და ჭერით იოანე (ბიძინა) არხიმანდრიტს, ჯორჯაძეს. ამ რამდენიმე წლის წინათ ყოველივე ესე რკინით გადაუხურავს პატივცემულს არხიმანდრიტს, ცნობილს ამბროსის (ხელაია) და ამ ძვირფასი წმინდა ბინადრობისათვის თავიდგან აუცილებია ნვიმის ნიაღვრებისაგან დანგრევა და შემუსვრა.

დაუკარგველობისათვის აქვე დაურთავ ამა ნათლისმცემლის უდაბნოს წინამძღვართა სიას:

მ ა რ კ ო ზ — 1639 წ. ესე დაადგინა მეფე თეიმურაზმა აოხრებულ უდაბნოთა განსაახლებლად. აოხრების შემდეგ 26 წელი დავით გარეჯის და ნათლის მცემლის უდაბნოები აოხრებულნი და უკაცურნი იყვნენ, აჰა თვით თეიმურაზის სიგელი: „...სისხლის მსმელი და მტერი ქრისტიანეთა შაჰაბაზ და სპანი აგარიანთა კახეთსა ზედა ალაოხრნეს მონასტერთ უდაბნონი, სოფელნი და ქალაქნი და წარსტყუვნეს, რომელნიმე ტყუშ (ჰყუნეს) და რომელნიმე მახვილითა აღასრულეს და განასრულეს წამება მრავალთა და შეეძინეს ქრისტესა. და გვნრთუნა ღმერთმან ცოდვათა ჩვენთაებრ, ვითარცა რა ინვართის ურჩი შვილნი მამათაგან და არა სრულიად განურისხდის. ხოლო ჩვენ ლტოლვილი გარდავედით ლიხთიმერს და დავყავით წელნი ოცდაექვსნი, ხოლო მრავალ მონყალემან ღმერთმან არა უგულუბელსჰყო და არცა სრულიად განგუწირნა მონყალებითა მისითა და შემწეობითა კვალად ვგიეთ მეფობასა და პატრონობასვე ჩუწნსა ზედა და კვალად ჯელვჰყოფთ ან შენებად უდაბნოთა თქუწნთა. განვაგეთ და დავაყენეთ წინამძღუარად კაცი ღირსი და ღუთის მოშიში მარკოზ ასრე რომე წინა-უკანა საგარეჯოს გამოსაღები ნახევარი უდაბნოს მიიღებოდეს საზრდელათ იქ მდგომთა მონაზონთათვის, ვითარცა ჯელმნიფეთ სიგელში სწერია და განჩენილი არის იმ გუარათ და ჩვენ განსრულებით ვერ დავანებეთ ვერცა ყმა და ვერცა საზრდო პური, ამისთვის რომე ჩუწნი საჯელმნიფო აოხრებული იყო უსჯულოთაგან ზემორე ვთქვით და იქ მდგომნი მონოზონნიცა ცოტანი იყუნენ და არა ევმარებოდათ სრულობით, რომელიცა ამათ არ ევმარებოდათ, ჩუწნ ვვმარობდით. ანე იპრიანოს ღმერთმან და ძალშემწეობამან თქვენმა — როდესაც აშენდეს ჩუწნი საჯელმნიფო და მანდ მდგომნი მონაზონნი განმრავლდენ, როგორც ამას წინათ ჯელმნიფეთ პაპათა და მამათა სიგლითა გაურჩივებიათ, ჩუწნცა ასრე სრულებით გაგითაოთ და დაგანებოთ და არა მოგიშალოთ. ანე ვინცა ჯელმნიფემან და მეპატრონე-

მან ესე ჩუწნგან დადებული წიგნი... და ან მაშინ ნახოთ და ჯელმწიფის პაპისა და მამის ჩუწნის დადებულს სიგელს მიემთხვივნეთ, როგორაცა დაედვას და გაერიგოს, თქუწნცა იმ გუარათ გაარიგეთ და ნუ მოუშლით. ჩუწნ რამე თემის ოხრობისათვის და იქაც ცოტანი მონაზონნი იყუნენ და მისთვის... თქუწნ ნუ იკადრებთ და ნუცა ჯელჰყოფთ მოშლად. ესე ბრძანება და წიგნი ნიშნად დაგვიდებია. დაინერა სიგელი ესე ქკს ტკზ“.

ნ ა უ მ — 1659-1675 წწ. ამის დროს მეტათ გაჭირვებაში იყვნენ ბერმონაზონნი, ძმათა შორის იყვნენ: სიმონ მღ. მონაზონი ორბელიანი და ძმა მისი ბესარიონ, იერო დიაკონი. სიმონმა და ბესარიონმა გაიყოლეს მონაზონები თან ონოფრე ჩიტაძე და შილა და გაჰვიდნენ საგარეჯოში ნინოწმიდეღ იოსებთან (არაგვის ერისთავი) და შემწეობა სთხოვეს ნათლის მცემლის უდაბნოს განახლებისათვის. იოსებმა შეწვევისა და ნუგეშისცემის მაგიერ დალანძღა და გამორეკა. მაშინ ბერები გადავიდნენ კანარეთში სამებელ ნიკოლოზთან (ჩოლოყაშვილი). ამან ისტუმრა ბერები, სიყვარულით შეიტკბო და ყოველივე სათხოვარი აღუსრულა — „განწმედითა და განახლებითა ეკკლესიისა და მონასტრისათა, საეკკლესიო სამსახურებელისა ნივთებითა ყოველთავე, წიგნებითა და შესამოსლითა და საზრდელითა“. ამის მიზეზითა გამოეხუა ნათლისმცემლისა მონასტერი ნინოწმიდეღთა და ჰმართვიდენ სამებელ-კანარელნი. შემდეგ მეფე ერეკლე (ნაზარალი ხანი) იტყოდა ხოლმეო — „მიკვირს ნინოწმიდეღისაგან იოსებისა, რათ უტევებს მწყსად კანერელსა სამწყსოჲსა თვისისა და აძლევს მონასტერსა წმიდისა წინამორბედისასა“.

ხ ა რ ი ტ ო ნ — 1676-1689 წწ. ამან დიდათ იღვანა მონასტრის განახლებისათვის. ხაშმზედ აღაშენა სამონასტრო ზვარი და წისქვილი, ეკკლესია და სხ. ასაფლავია აქვე. 1704 წ. ცოცხალი იყო, გუჯრ. გვ. 19.

ნ ი კ ო ლ ო ო ზ — 1690-1715 წწ. ავალისშვილი.

ბ ე ს ა რ ი ო ნ — 1716-1724 წწ. ორბელიანი, შემდეგ კათოლიკოზ-პატრიარქი.

გ ე რ ა ს ი მ ე — 1725-1737 წწ. არხიმანდრიტი. სრული მგალობელი და მწერალ-მწიგნობარი.

ს ი მ ო ნ — 1738-1748 წწ. ორბელიანი.

ზ ე ნ ო ნ — 1749-1754 წწ.

ს ე რ ა ფ ი ო ნ — 1755-1762 წწ. ჯერეთ 22 წლის ახალგაზრდამ დაუტევა სოფელი, შევიდა ნათლის მცემლის უდაბნოში, ისწავლა წერა-კითხვა და ღრმათ მოხუცებულს, მხნეობით სავსეს თეიმურაზ მეფემ უბოძა არხიმანდრიტობა და წინამძღვრობა. იყო კაცი საკვირველთმოქმედი, უბინო ცხოვრებისა (იხ. მეფე გიორგის ცხ. გვ. 51, 52 და ძველი საქართველო, I, გვ. 50, სტატია 126. † 120 წ.). მიიცვალა 1762 წ. და დასაფლავდა ნათლისმცემლის ეკკლესიის კარებთან გარედგან.

ს ი მ ო ნ — 1762-1764 წწ. წინათ ბერთუბნელი.

ნ ი კ ო ლ ა ო ზ — 1764-1774 წწ.

ი ო ა კ ი მ ე — 1774-1776 წწ.

ე ფ თ ვ ი მ ე — 1776-1801 წწ. დიდი მოღვაწე, უბინო ცხოვრებისა; იყო მოძღვარი და მახლობელი მრჩეველი.

ეთვიმეს მიცუალების შემდეგ კათოლიკოსმა ანტონმა დანიშნა ნათლისმცემლის წინამძღურათ დომენტი, სტეფანე რუსთაველის წარდგენით. ამის გამო ანტონმა სთხოვა ციციანოვს — უბრძანე ციციანოვს მონასტრის ყმა და მამული ჩააბაროსო. ციციანოვმა უპასუხა — წინათ საერო მთავრობას ეკითხებოდითო მაგისტანა საქმეში, თქვენ კი არა მკითხეთ რა და შემწეობას კი მთხოვთო. თქვენი წერილის მიღების წინ მივიღე ათანასე ნიქოზელის თხოვნა — „სიბერის გამო ეპარქიის მოვლა არ შემძლიანო, მომეცით ნათლისმცემლის წინამძღვრობა, თუ არა წელიწადში 120 მან. სიკვდილამდეო“. დანიშნეთ ათანასი და თანაშემწედ დომენტი და 120 მან. ეძლეოდეს წელიწადშიო სანამ ცოცხალიაო. ნიქოზის ეპარქია სამთავროსას შეუერთეთ თუ ათანასეს არ დანიშნავთ, მაცნობე მალე რომ იმპერატორთან გიჩვილოვო, რომ ესრეთი არევე-დარევააო აქ სულიერ წოდებაშიო.

თ ე ო დ ო რ ე — 1827-1840 წწ. ეს იყო თელაველი (ხელაშვილი?) მიქელისშვილი, აზნაური, ძე გიორგი დეკანოზისა. სწავლა დაუსრულებია თელავის სემინარიაში 1800 წ. და კათალიკოზ-პატრიარქმა ანტონმა აკურთხა მთავრათ თელავის სობოროზედ 1801 წ. 16 იანვარს, ხოლო 1802 წ. 21 აპრილს მღუდლათ. 1804 წ. მარტის 25 დეკანოზობა უბოძა. 1812 წ. კახეთში აჯანყების დროს რუსის ჯარში იყო და მღუდელ მოქმედებას უსრულებდა. 1814 წ. აგვისტოს 29 რაკი დეკანოზმა ზაქარია სიდამონოვმა თავი დაანება, გაამწესეს თბილისის კეთილშობილთა სასწავლებელში ქართულის ენის მასწავლებლად — ღრამმატიკისა, რიტორიკისა და ლოლიკისა. 1819 წ. აგვისტოს 26 მან იჩივლა — იმერელი მღვდლები ბევრია აქ უადგილოთაო, თეოფილაქტესაც ეს უნდოდა. 1820 წ. 14 ივლისს ველიამინოვი სთხოვს ეგზარხოსს თეოფილაქტეს — ანნას 3 ხარისხის ორდენზედ წარადგინეო.

დეკანოზი ნიკოლოზი კახეთში საეკკლესიო მამულების გამგებლათ იყო. 1827 წ. დამდეგს შეიმოსა ბერობა და 1 თებერვალს არხიმანდრიტათ აკურთხეს და ნათლის მცემლის უდაბნოს წინამძღვრათ დაინიშნა. სახელათ თეოდორე უწოდეს (იხ. საქ. კანტორისა 1832 წ. N2684).

1834 წ. 12 მაისიდან კანტორის მინდობილობით გააკეთა ეხლანდელი ნინოწმინდის საყდარი სახლით და მარნით 150 მან. ამის ნახევარი კანტორას აკისრებინა, ნახევარი კი 70 კომლმა მრევლმა. მოახსენა კანტორას 10 მარტს 1835 წ. ყველაფერი მზათ არისო. კანტორის არხიტექტორმა როკოვმა კი

შეადგინა ანგარიში (смета), 13069 მან. 80 კობ. მოუნდებო. თეოდოსე დათხოვნილ იქმნა კანტორისაგან მოხუცებისა გამო (62 წ.) 1840 წ. ნოემბრის 25.

დავით გარეჯაში, 24/VI/1914

[ეპიტაფები]:

†ბარბარე მიხეილის ასული ზურაბ ანდრონიკოვის მეუღლე, 1867 წ. მარტის 19.

†საგარეჯოს მოურავი ადამ პაპას ძე ვაჩნაძე 51 წ. მარტის 10 1817 წ.

†1832 წ. 10/11 ზაქარია ყანდარელი, გმირი ჩაჩანთაგან მოკლული 27 წლისა.

†1812 წ. მეითარი ზურაბის ძე ანდრონიკოვი 60 წ.

†1852 წ. ივლისის 17, ოთარ ივანეს ძე ელიოზოვი ბერათ შემდგარი.

†1837 წ. მარტის 29, ჟთ წლისა კნენია მაია, მეუღლე სოლომონ ანდრონიკოვისა.

†1828 წ. მარტის 23 ანასტასია მეუღლე თა იოანე ანდრონიკოვისა, ლუბერნსკი სეკრეტარისა, ასული იოანესი, 32 წლისა.

†1837 წ. თებერვლის 21, [ზურაბ] სოლომონის ძე ანდრონიკოვი.

†1863 წ. ნოემბერში ლაზარე გურგენიძე.

მადლის ქვის კოლოფზედ, ვერცხლისა — „ეს კოლოფი შეეწირე დავით გარეჯის უდაბნოს იოსებ ზაქარიას ძე ანდრონიკოვმა“.

სამზარეულოში — „შენწენითა : ღთა : მე : თდ : ცი : ენდრონიკეშვილი : ნიკოლოზ : ნინონმიდელი : მოველ : წასა : ამას : უდაბნოს : და დავყავ : დიდმარხვა : ერთ : და ვევედრე სასოებით : წა დავითს მეოხათ ქრისტეს წინაშე : ამინ. ჟამთა წემწიფის პატრონის არჩილ მეფისათა : ქკს ტნია. ვინცავინ მობძანდეთ აქა შენდობასა გვიბძანებდეთ“.

ალექსანდრე მეფის კოშკში — „ჩმიდაო და მამაო დავით მონა და მადიდებელი სინმინდისა შენისა მიხაილ“.

დოდოში:

„ქ. განვედით : ჳორცთაგან და დავიდევით სამარესა ამას : ჩწ ცოდვილნი და უღირსნი ორნი ძმანი სულიერნი : ძე ენისელთ მოურავისა : კარის წინამძღვარი ნკზ და ჩემთანა მდებარე ესე ჭერემელი ნკზ და ვინც : აღმოიკითხვიდეთ : ჩწ ჳა მდებარესა ამას : ლოდსა : შენდობას ყოფდეთ ღთისათვის ქკს უდ“.

დოდოს საფლავის ფერხთით მალლა — „ღო შე ამაზედ მშრომელი დეკანოზი გწი აწ“.

დასავლეთით ნანგრევში — „განმისვენე **ՄԻԿՆ** და დამიცევ ცოდვილი ზაქარია“ (აქ არის საფლავი ზაქარია არხიმ. წინამძღვრისა).

⁽¹⁾ აქ მომავლიდან, რომ ჭიაფრისა [და] საცხენეს შუა საქონელს აძოვებდნენ ორი მარტყოფელი ბიჭი 1814 წ., ფრენუაშვილი სიხარული ამხანაგით. ლეკის ღელედგან ჩამოეპარნენ ლეკები და ხელეგაკრული ყარაჯალის ფონზე გაიყვანეს და სტამბოლის სალაყბოზე დაყიდეს. იმ დღითვე აცნობა რუსთველმა სტეფანემ მთავრობას, მაგრამ გულშემატივარი ვინ იყო?

1795 წ. ენკენისთვის გასულს ოთხი ათასი ლეკი გადმოვიდა იალნოს მთაზედ ქალაქიდგან გახიზნული ხალხის ასაკლებად, მაგრამ მთაში ხალხი რო ვერ ნახეს, ჩამოვიდნენ ს. ნორიოში, ბევრიც დახოცეს და ტყვეც ბევრი წაასხეს, საქონელი და სახლის ავეჯი სხვა იყო. ლეკები საჩქაროთ ჩავიდნენ და ნორიო ხევიდგან ჭიაფერაზედ, როგორც აფინენ და ლეკის ღელეზე ადიოდნენ, ციკნის გორასთან (ჩრდილოეთის მხრივ მესამე გორა სამგორზედ) ჩასაფრებული მარტყოფის მოურავი კუზიანი ზაალ ანდრონიკაშვილი გადველობა წინ ხუთასი კაცით ლეკის თარემს და ღვთის რისხვა დასცა თავსა. ტყვეებიც დააყრევინა, ნადავლიც და ორი ათასამდე კაცი გაჟლიტა, დაჭრილს ვილა მოსთვლის, ვინც გადარჩნენ დაეშვნენ ყარაჯალისაკენ, გავიდნენ მტკვარში და ახალციხისაკენ გაუდგნენ გზასა.

⁽²⁾ 1615 წ. 20 თებერვალს, თევდორობის შაბათს შემოვიდა შაჰაბაზი კახეთში. აპრილში რომ მარტყოფი აჰყარა, რამდენსამე ათას ტყვეს აქ ვაზიანში მოუყარეს თავი და აქედგან გაირეკეს სპარსეთისაკენ, სადაც დღესაც სცხოვრობენ მათნი შთამომავალნი. ამ ხუთიოდე წლის წინათ მოვიდნენ საქართველოში ონიკაშვილი და ხუციშვილები. ხუციშვილი მარტყოფში მოვიდა, აქ ინახულა თავის სახლის კაცი ხუციშვილები, ყველას გადაეხვია და გადააჰკოცნა; ბოლოს დაემხო პირქვე და დედამინას ჰკოცნიდა თვალთ ცრემლ მორეული და მწარეთ ტიროდა.

⁽³⁾ 1795 წ. ენკენისთვის 8, ერეკლემ გაიგო აღამამად ხანის მოახლოება ჯარით, ამიტომ თბილისიდგან მაშინვე გაგზავნა მეფემ თავისი ფარემთხუცესი ნათალიშვილი გორჯასპი იალღუჯაზედ საყარაულოდ და თან გაატანა თორმეტი რჩეული მხედარი — კახნი და ქიზიყელნი. აქ მოულოდნელათ შეხვდნენ ყიზილბაშთა ყარაულნი და შეექნათ ომი; გორჯასპიმ ითაკილა ხმლის მოუქნევლათ გამობრუნება. აქ დაუხოცეს თორმეტი გმირი ამხანაგნი. გორჯასპის მოუკლეს ცხენი, მაშინვე მოკლა ერთი თურქმენი, მოახტა მის ცხენს და სისხლში ამოსვრილმა მოჰკურცხლა ერეკლესაკენ ამბავის მისატანათ. იხ. ქ.-ცხ. დავით ბატონიშვილისა, გვ. 43.

⁽⁴⁾ ერეკლე მეფე აქ ჩაუსაფრდა სამასი კაცით 1760 წ. მასში ჯავახეთიდგან მომავალს დიდს ლეკის ჯარს ნადავლით და ტყვეებით და ერთის შეტევით გაანადგურა, ხუთასზე მეტი დაიხოცა, ტყვეები და ნადავლიც ერთიანათ დააყრევინა. იხ. ქ. ცხ. დავით ბატონიშვილისა, გვ. 11.

⁽⁵⁾ რკინის კარებზედ ანერია მხედრულათ: „ქ. მე : ფ~დ : ცოდვილმან : ზაზა : ყოფილმან ეფთვიმი ძემან უხუცესმან : სიონის : დეკანოზისა : იოანესმან : მოგიჭედინე : კარი : ესე : შენ დიდებულს : გარეჯის : ნათლისმცემელს : შესანდობლად და საოხად სულთა : მამადედათა : ჩემთა : დაინერა მასის დამდეგს ქ~კს უზ“ (=1719 წ.).

⁽⁶⁾ ამ ციხეს აქვს წარწერა: „ჩიზ (=1817) წელსა, ქ. ადიდენ ღმერთმან ორსავე შინა ცხოვრებასა აღმაშენებელი პირველად პალატისა და სამრეკლოსი და ან ციხისადა ამის ყოვლად უსამღვდელოესი მიტროპოლიტი ქისიყისა და სილნალისა ბოდბელი იოანე მაყაყვი“.

⁽⁷⁾ აქ კარის ამჟამინდელი კოხის ქვაზედ, სიმაღლეზედ გამოსახულია წმ. მონამე ევსტათი ხელში მშვილდ-ისრით, თავზედ ქორბუდიანი ირემი და სხივოსანი მაცხოვარი. ქვეშ აწერია მეთათე საუკუნის ხუცური ასომთავრულით: „ესე ჯუარი მე მარტვი ავ-მართე სალოცველად ჩემდა და ცოლისა და შვილისა...“.

⁽⁸⁾ ნაწილებიან ხატს ზურგზედ აწერია ხუცური ჩართული ასომთავრულით: „ქ-უდიდებულესო ნაშობთა დედათასა ქრისტეს ნათლისმცემელო, დღეგრძელობით და კეთილად დაიცუნ ორთავე შინა ცხოვრებათა მეფეთ-მეფე ალექსანდრე და დედოფალთ-დედოფალი თინათინ ამინ. წინამორბედად და ქადაგად სინანულისა და უხესთაეს ნაშობთასა წოდებული, ში იოანე ქრისტეს ნათლისმცემელო! რომელმან ესე შეამკო სახე შენი, შეამკვე დიდებითა ალექსანდრე“. უსხედს 18 იაგუნდი, ოცდა სამი მომსხო ფირუზი, გვირგვინში უსხედს — სამი მარგალიტი, ორი ფირუზი, ორი იაგუნდი წვრილები. იხ. ხახანაშვილის გუჯრები 1891 წ. გვ. 171.

მეორე ნათლისმცემლის ხატს აწერია შემდეგი ამბიკო:

„ქ. ქება, შვენიერ თხზვაობაჲ ვინ ღირსი
უძლოს ნათლისა უზადოჲსა მის მზისა
წინამორბედის მბადისა მის ნათლისა,
ერთებრ აღმყვანი ზესთა ბრწყინვით მნათისა
ავალოვისა ზენათ მხედი სამ-მზისა“.

აქ მოხსენიებული ავალოვი არის გიორგი მეითრის იოანეს ძე, მეფის გიორგის დესპანი რუსეთში.

⁽⁹⁾ უძველესს აწერია: „ქ. შემინირავს ჯვარი ესე გაბრიელ წინამძღვარს დავით გარესჯის უდაბნო ნათლის მცემლისთვის, ვინც მიემთხვენეთ, შენდობით მომიხსენეთ, ქკს უკდ“. (=1736 წ).

⁽¹⁰⁾ ერთზედ აწერია: „ქ. წმინდისა ნათლის მცემლის მონასტრისა, მრავალმთისა გარესჯისა შემწირველი ფეშუმისა ამის მეფის სძალი ქეთევან, ქიზიყის მოურავის (პაპუას) ასული, და მეუღლე მისი მეფის ირაკლის ძე გიორგი და ძენი ჩვენნი და ასულნი ჩვენნი. წმინდანო მამანო, შენდობასა ჰყოფდეთ ჩვენ უღირსთათვის ხრისტეს (sic) სიყვარულისათვის. წელსა ჩღპ“.

⁽¹¹⁾ მაცხოვრის ხატს აწერია იამბიკო:

„ქ. ვაზად საღმრთოსა ვაელმონის ვენახსა,
რწყული სიბრძნითა მამყოფ-ნამყოფ საღმრთოსა,
სრულ ქუმპარიტი რტო ფურცლოვან სამყოთა
აღსვლით ზენადმი მოვიმკ ერთებ ნაყოფთა,
ნათელთ მანათლო, მფარვედ მრჩობლ კეც სამყოთა“.

ღმრთის მშობლის ხატზედ:

„ქ. წინათ უწყებულ შვიდ-ნათლოვან ნათელსა,
ზესთ ბრწყინვალისა, საყდრად ყოველთა ღუთისა,
ქვენათ-ზენაჲთ ყოველთა დედოფლისა,
წყევის დახსნითა მვენრათ დახსნისა მზისა
უმრუმოთ ბრწყინვით ანათლ ჩემსაცა სულსა...“

⁽¹²⁾ კანდელზედ აწერია: N10. „ქ. ჩვენ ყოვლად უღირსმან საქართველოს მეფის ძემ გიორგიმ შემოგწირე მცირე ესე შესანიშნავი კანდელი ვერცხლისა შენ სასოსა და მეოხსა ჩვენსა ნათლის მცემლის მონასტერსა მრავალმთისასა, რათა მფარველ მექმნა მრჩობლსა ცხოვრებასა შინა მეუღლით ჩემით, ძეებითა და ასულებით. წელსა ჩღპზ, მისხალი ო. წინამძღურობასა ეფთვიმისასა“.

სირჩაზედ: „ქ. შემოგწირე საქართველოს მეფის სძალმან მუხრანბატონის ასულმან ქეთევან კნინი ესე შესანიშნავი ნათლის მცემლის მონასტერსა ღუთის მშობლის მიცვალების ეკლესიასა, შენ სასოსა ჩემსა ღუთისა დედასა. ფებერვალს კწ, ჩღპწ, ოსტატი ნიკოლოზ“.

ჩარექაზედ: „ქ. ჩარექა ესე საზედაჲთ მონასტერსა ნათლისმცემლისასა შეეწირა. შემომწირველი მომიხსენე უფალო მაცხოვარო! უღირსი ეფთვიმი წინამძღვარი ვაკეთებინებ. მისხალი ოწ, ქრისტეს აქეთ ჩლოწ, აპრილის კ“.

ჩარექაზედ: „არხიმანდრიტი დომენტი, მისხალი რმზ“.

ჩარექაზედ: „ქ. შემოგწირე ვერცხლის ზედაშის ჩარექა წმიდის ნათლისმცემლის მონასტერსა მე შინჯიკაანთ ბასილას ასულმან ბარბარე. ჩყმი წელსა, სულისა საოხად“.

აზარფეშაზედ: „აბელ ჩოლოყაშვილისა, ნათლისმცემლის მონასტერსა. ჩყკდ წელსა“.

თასზედ: „მეფე ერეკლესია“.

თასზედ: „ქ. ბატონისშვილის მაკრინასია, მისხალი ლდ“.

თასზედ: „მეფის ძის გიორგისა ვარ მისხალი კთ“.

თასზედ: „თამარ ბატონისშვილის გამდელი შალბათამ შესწირა უდაბნოს“.

თასზედ: „შემოგწირეთ წმ. ნათლისმცემელს ღუთისათვის შეკრებულთა კრებათა მე გიორგი ავალიშვილმა საოხად სულთა ჩემთა და განსაძლიერებლად მეუღლეთა, ძეთა და ასულთა ჩემთა. მისხალი ჯდ“.

თასზედ: „ქ. უდაბნოსა იოანე ნათლისმცემლისასა შემოგწირე თასი ესე აღსაზრდელად ძისა ჩემისა სვიმონისა მონამან შენმან ბერო პავლიაშვილმან. ჩღპწ, მისხალი კდ“.

თასზედ: „ქ. მე ზირაქ ბერმა შემოგწირე ნათლისმცემლის მონასტერსა“.

თასზედ: „ქ. ესე თასი სოსიას ნიშნისა ვარ. მისხალი ლწ“.

თასზედ: „ჩიტრეკაშვილმა ნაცვალმა ლაზარემ შემოგწირე ჩემის მეუღლის მარიამის სულის საოხად, შენ ნათლისმცემლის მონასტერსა, მისხალი ლგ“.

თასზედ: „მარტყოფელი ბანანაშვილი აბრამ“.

⁽¹³⁾ „ქ. ჩვენ მეფეთა შარავანდედმან და მაღალთა ჴელმწიფეთა ტომმან და სამოციქულოსა ეკკლესიასა ზედან მჯდომარემან ყოვლისა საქართველოსა მაკურთხეველმან კათალიკოზ-პატრიარქმან ძემან მეფის იესესამან ანტონიმ გიძღვენ და მოგახსენეთ შენ ყოველთა ნაშობთა უმეტესსა, დიდებულსა და ყოვლად ქებულსა ნათლისმცემლის მონასტერსა, ჩვენის ღელვა-გვემულებისა ნავთსაყუდელსა, რათა მეოხ მეყო აქაცა და საუკუნესა. არამედ ძღვნის იმრთმეველ ესე სულთა განმანათლებელი პატიოსანი ღუთისმეტყველება დამასკელისა ყოვლითურთ სრული და უნაკლულო. ქრისტეს აქათ ჩღმგ (=1746 წ.) კათოლიკოზი ანტონ“ (ხვეულით).

⁽¹⁴⁾ ამ სენაკში, ჩრდილოეთის მხარეს მარმარილოზედ ანერია იამბიკო:

„წელსა ჩყია (=1811) ფებერვალს კბ.
დღესა წელნი ოთხათნი დავყუწნ აქა მე შრომით,
მონოზონება მივიღე რა მღუდელობით,
ბუნიათოვმან რაფაილად წოდებით,
ესე სენაკნი ვკუჭთენ, განვკაზმენ ყოვლით,
შემდგომ მხილველნო მომიხსენეთ მე ლოცვით.
ქკს უჟთ“.

ამა რაფიელ მღ. მონაზონმა უანდერძა ესე გამართული სენაკი თავის აღზრდილს მღ. მონაზონს გერასიმეს, რომელმაც ამ მონასტერში გაატარა 55 წელიწადი და მიიცვალა 3 მარტს 1871 წელს.

დამონმებული წყაროები და ლიტერატურა

ბულია, ისტორიულ პირთა გამოსახულებები „ნათლისმცემლის“ მონასტრის საკრებულო ტაძარში — ბულია მ., ისტორიულ პირთა გამოსახულებები „ნათლისმცემლის“ მონასტრის საკრებულო ტაძარში, სს, 7-8 (2005), გვ. 168-210.

ბულია, თუმანიშვილი, დავით გარეჯის მონასტრები. ნათლისმცემელი, ბერთუბანი — ბულია მ., თუმანიშვილი დ., დავით გარეჯის მონასტრები. ნათლისმცემელი, ბერთუბანი, თბილისი, 2010.

კარბელაშვილი, საისტორიო და საბიბლიოგრაფიო მინაწერები — კარბელაშვილი პ., საისტორიო და საბიბლიოგრაფიო მინაწერები დავით გარეჯის უდაბნოს ტყავზედ ნაწერის ხელ-ნაწერებისა, „ივერია“, 1889, №26, გვ. 2-3; №28, გვ. 3; №30, გვ. 3; №32, გვ. 2-3.

კარბელაშვილი, მაცხოვრის ტაძრის წინამძღვარი პოლიევქტოს კარბელაშვილი — კარბელაშვილი ა., მაცხოვრის ტაძრის წინამძღვარი პოლიევქტოს კარბელაშვილი, „ქვაკუთხედი“, 2009, N1 (31), გვ. 26-27.

ლომინაძე, ქართული ფეოდალური ურთიერთობის ისტორიიდან — ლომინაძე ბ., ქართული ფეოდალური ურთიერთობის ისტორიიდან, სენიორიები, I, თბილისი, 1966.

სხირტლაძე, სამეფო კატიტორული პორტრეტი გარეჯის ნათლისმცემლის მონასტერში — სხირტლაძე ზ., სამეფო კატიტორული პორტრეტი გარეჯის ნათლისმცემლის მონასტერში, სს, 1983, N11, გვ. 96-110.

სხირტლაძე, კვლავ ნათლისმცემლის საკატიტორო გამოსახულებების შესახებ — სხირტლაძე ზ., კვლავ ნათლისმცემლის საკატიტორო გამოსახულებების შესახებ, სს, 1987, N3, გვ. 108-113.

ტოგონიძე, ძმები კარბელაშვილები — ტოგონიძე ლ., ძმები კარბელაშვილები, თბილისი, 2012.

ტოგონიძე, მაჩურიშვილი, დეკანოზი პოლიევქტო კარბელაშვილი — ტოგონიძე ლ., მაჩურიშვილი გ., დეკანოზი პოლიევქტო კარბელაშვილი: 1855-1936, „საპატრიარქოს უწყებანი“, 2008, N22, გვ. 17-18.

ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, A კოლექცია, ტ. I — ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, A კოლექცია, ტ. I შეადგინეს და დასაბეჭდად მოამზადეს თ. ბრეგაძემ, მ. ქავთარიამ და ლ. ქუთათელაძემ, ელ. მეტრეველის რედაქციით, თბილისი, 1973.

ქართული წარწერების კორპუსი, ლაპიდარული წარწერები, I — ქართული წარწერების კორპუსი, ლაპიდარული წარწერები, I, აღმოსავლეთ და სამხრეთ საქართველო (V-X სს.), შეადგინა და გამოსაცემად მოამზადა ნ. შომიაშვილმა, თბილისი, 1980.

ცხვილოელი, დავით გარესჯის უდაბნოში — ცხვილოელი [კარბელაშვილი პ.], დავით გარესჯის უდაბნოში, „ივერია“, 1895, №116, გვ. 3; №117, გვ. 2-3; №122, გვ. 3; №179, გვ. 1-2.

ცხვილოელი, დავით გარესჯის უდაბნოს გუჯრები — ცხვილოელი [კარბელაშვილი პ.], დავით გარესჯის უდაბნოს გუჯრები, „ივერია“, 1893, №72, გვ. 2-3; №78, გვ. 2; №87, გვ. 3; №88, გვ. 3-4, №89, გვ. 3-4; №90, გვ. 2-3; №91, გვ. 3; №93, გვ. 2-3; №95, გვ. 3; №97, გვ. 2; №130, გვ. 3; №135, გვ. 3; №136, გვ. 2; №140, გვ. 2-3.

Eastmond, Royal Imagery in Medieval Georgia – Eastmond A., *Royal Imagery in Medieval Georgia*, University Park, PA., 1998.

Skhirtladze, Les portraits de l'église principale du monastère Natlismtsemeli a Garedja – Skhirtladze Z., *Les portraits de l'église principale du monastère Natlismtsemeli a Garedja*, Zograf, 23, 1993-1994.

Алибегашвили, Светский портрет в грузинской средневековой монументальной живописи – Алибегашвили Г., *Светский портрет в грузинской средневековой монументальной живописи*, Тбилиси, 1979.

Вольская, Росписи Пещерных монастырей Давид-Гареджи – Вольская А., *Росписи Пещерных монастырей Давид-Гареджи*, კრებულში: გარეჯი [კახეთის არქეოლოგიური ექსპედიციის შრომები: 8], თბილისი, 1988.

Чубинашвили, Пещерные монастыри Давид Гареджи – Чубинашвили Г., *Пещерные монастыри Давид Гареджи*, Тбилиси, 1948.

Чубинашвили, Хандиси – Чубинашвили Н., *Хандиси. Проблема рельефа на примере одной группы стел последней четверти V в., VI и первой половины VII в.*, Тбилиси, 1976.

Zaza Skhirtladze, Julia Benidze

**Unknown Materials
on the Gareja Monastery of St. John the Baptist
and its Antiquities in the Personal Archive
of Polievktos Karbelashvili**

Summary

Materials on the Gareja Desert monastic association and its antiquities collected during the years by archpriest Polievktos Karbelashvili (1855-1936), were often published in Georgian periodicals at the turn of the nineteenth and twentieth centuries. In addition, unpublished materials of the learned ecclesiastic can be found in his personal archive which is kept in the National Archives of Georgia (Fund N1461). These materials are preserved in two files. These are:

File N48 includes excerpts from inscriptions (including epitaphs), descriptions and sketches of wall paintings, as well as excerpts from old documents concerning the monastic life in the Gareja desert. Most of this materials are not dated, although the grouping of materials of the same period is still possible.

File N59 is dedicated entirely to the Gareja monastic association. The author describes in details his journey with the pilgrims from Martq'op'i to the Gareja desert, namely the monastery of St. John the Baptist. During this journey he has described the

churches and the murals of the monastery, recorded part of lapidary and fresco inscriptions, antiquities currently preserved there by that time and the inscriptions on them. A list of Abbots of the monastery of St. John the Baptist from 1639 to 1840 is attached to the records.

In the file N48 the date of the journey – 23-24 June, 1914 – is indicated.

While studying archival materials, it becomes evident that during the trip to the Gareja desert Archpriest Polievktos had a small personal notebook with him, which is preserved in the file N48. Later, while the materials were being prepared for publication, the field-records were edited and rewritten on separate sheets of paper, which are included in file N59. In this regard it is worth mentioning that in addition, the edited text is entitled: “In the Gareja Desert”.

Description of the journey from Martq’op’i to the Gareja desert, to the monastery of St. John the Baptist is not inferior in importance to the essay, which describes a trip to the Gareja in 1895 and a service performed there, as well as a feast dedicated to the Saint (Published in the newspaper “Iveria” in 1895, NN 116, 117, 122, 179). In addition to previous essay, the one describing the monastery of St. John the Baptist is more complete due to fact that it contains records on the local antiquities: churches and cells, paintings, church objects and their inscriptions.

The essay vividly and emotionally conveys the march of the group to one of the oldest and largest spiritual centre of the Gareja monastic association; Local toponyms (some of which are now lost) are included in the description of the trip, along with the artistic and emotionally charged descriptions of nature. Polievktos Karbelashvili discusses the past events related to certain places. Records of the local antiquities include inscription on the doors of the monastic gate, references to the chamber of the abbot and its builders – Ioane the Metropolitan of Bodbe and Archimandrite Ioane, the abbot of the Lavra of St. David. The attention of the author was attracted by the defense tower, the stone pillar at the entrance of the main church with the relief image of the miracle of St. Eustathios Placidus. Particularly noteworthy are the brief references to the main church of the monastery and the fragments left from its wall paintings – in the wide donor row of the images of royal representatives of Georgian kingdom which are presented on the north and west walls of the church David IV the Builder (1089-1125), Demetre I (1125-1156), George III (1156-1184), and Queen Tamar (1184-1210) are named.

In the present publication the text is published from the file N59, which was prepared by Archpriest Polievktos Karbelashvili for the publication. In the end it is followed by short records on the trip to the Gareja desert from the file N48, which also remained unpublished until today and was not included in the text prepared for publication.

List of Illustrations

1. Fieldwork notebook of Archpriest Polievktos Karbelashvili. Description of the Gareja Desert Monasteries and their Antiquities (National Archives of Georgia, fonds 1461, file №48).
2. Archpriest Polievktos Karbelashvili's Account of the trip to the Gareja desert (National Archives of Georgia, fonds 1461, file №59).
3. Monastery of St. John the Baptist, General View from South-East, Photo by Th. Kühne, 1913.
4. Bell Tower of the Monastery of St. John the Baptist. Photo By D. Ermakov, 1880s.
5. Monastery of St. John the Baptist. Central part of the Inner Yard. Photo By Th. Kühne, 1913.
6. Monastery of St. John the Baptist. Central part of the inner Yard. Photo By Th. Kühne, 1913. Detail.
7. Monastery of St. John the Baptist. Stone Pillar with the Image of the Miracle of St. Eustathios Placidus, Photo by Th. Kühne, 1913.